

Др Коста Чавошки,
редовни професор Правног факултета
Универзитета у Београду

СЕНИМА СТЕВАНА ВРАЧАРА (1926–2007)

Професор др Стеван Врачар био је један од оних часних и позиву потпуно преданих професора, који ће нам увек бити пример за углед. Својом успешном универзитетском каријером показао је да се у нашем народу још увек може кренути са самог дна друштвене лествице и стићи до завидног звања редовног професора.

Рођен је 2. марта 1926. године у селу Крунослављу, срез Доњи Михољац, у веома сиромашној породици. Већ у раном детињству остао је без оца, са четири млађа брата, тако да их је мајка као надничар све морала да издржава тешким радом на пољу. То је био разлог што је у основну школу пошао годину дана касније, пошто није било никог другог ко би чувао његовог најмлађег брата Владимира. Основну школу је као најбољи ђак завршио у родном месту. И ту би, вероватно, остао као сиромашно сељаче, да се његов благородни учитељ Грозданић (име нам није познато) није писмом обратио Министарству просвете, са молбом да његовом најдаровитијем ученику омогући школовање у Петровградској гимназији. Чак је и прво градско одело добио захваљујући залагању свог учитеља, кога никада није заборавио.

Рат га је, међутим, омео да гимназију заврши у Петровграду. Последњих месеци 1944. године, после ослобођења Београда и Баната, проф. Стеван Врачар ступа у редове Народноослободилачке војске Југославије, у којој остаје не само до краја рата, него и 1945. године у јединицама новоуспостављене Југословенске народне армије. Тако се већ у осамнаестој години није крио, како се то тада говорило, под јорган планином, него је ризиковао живот зарад ослобођења своје државе и отаџбине.

По отпуштању из војске долази у Вршац код свог стрица, школског послужитеља, коме је помагао у чишћењу школских про-

сторија и снабдевању учионица огревом. Исте године уписује Правни факултет у Београду, који завршава 1951. године с просечном оценом 9,30. После двогодишњег последипломског усавршавања, почетком 1954. године изабран је за асистента на овом факултету и тиме започео запажену универзитетску каријеру.

За проф. Стевана Врачара то је, међутим, био пут много више посут трњем него ружама. Питагорејци су сматрали да људским животима управљају две врсте судбине. Једна долази споља, у виду околности које нам увек иду наруку, какве год биле наше личне способности и наш карактер. Друга долази од природе нашег душевног и моралног склопа. Ту замисао ће касније Хераклит сажети у своју познату изреку: „Карактер је човекова судбина“. Том другом, иначе ређем људском соју, припадао је и наш проф. Стеван Врачар.

Већ на почетку студија суочио се са страшним моралним изазовом. Иако је веровао у марксизам и у комунизам, био је запањен када је сазнао да се водећи комунисти служе преваром. По доношењу Резолуције Информационог бироа по команди су једне исте ноћи држани састанци партијских ћелија. Са чврстим уверењем да је Комунистичка партија демократски устројена, од свих чланова се тражило да се потпуно слободно изјасне да ли прихватају или одбацују ову резолуцију. Мањи део чланства изјаснио се тада за резолуцију, или је бар замерао Централном комитету што није послао делегацију у Букурешт. Сви они су одмах по изласку са састанка ухапшени и упућивани у казамате, са крајњим одредиштем на Голом отоку. Само на Правном факултету ухапшено је те ноћи неколико десетина студената, а проф. Стеван Врачар је био сведок тог страшног чина.

После тога, скоро сви затечени и новопридошли чланови Комунистичке партије помно су пратили какве директиве долазе од горе и клонили се било какве политичке индивидуалности. Проф. Стеван Врачар није био од те грађе. Он никада није изражавао туђе мишљење, а кад год је то могао, заступао је своје. Због тога је често имао неприлика, а колеге су му замерале што штрчи.

Напослетку је дошло до коначног разлаза са Партијом, осуде и остракизма. Јуна 1968. године проф. Стеван Врачар је као активни учесник у студентским демонстрацијама, које су те године због Вијетнама имале планетарни карактер, био члан Акционог одбора на Факултету. А када су после Титове привидне похвале студентима штрајкачима почели прогони, хапшења и осуде на вишегодишњи затвор, осетљива душа проф. Стевана Врачара није могла бити равнодушна. После осуде проф. Михаила Ђурића на казну затвора он је, са неколиким својим колегама, потписао предлог Министарству правде да затражи његово помиловање. То је на Факултету у његовој партијској организацији осуђено као највеће идеолошко светогрђе, иако је посреди био законом предвиђени правни лек. Факултетска

идеолошка жандармерија брзо је реаговала, па је 1973. године проф. Стеван Врачар искључен из Савеза комуниста Југославије, одстрањен из наставе и изложен разним притисцима, али је ипак задржан на Факултету – у Институту за правне и друштвене науке. У том неодређеном статусу провео је пуних осам година, да би тек новембра 1981. године био враћен у редовну наставу одлуком Наставно-научног већа Факултета. То је била та велика цена коју је проф. Стеван Врачар био спреман да плати да би сачувао властито достојанство и изразио елементарну солидарност са угроженим, прогоњеним и утамниченим колегом.

Управо прогон и одстрањивање из наставе проф. Стевана Врачара, као и седморо других наставника, од којих су четворица и најурена с Факултета, показује на делу праве разлоге овог прогона. Изгледа да чак и у зрелим људима, са тако угледним позивом универзитетског наставника, има нечег инфантилног, па, попут основаца, који сви до једног беже са часа, сматрају да је морални преступ мањи ако га више њих почини. Својим усправним и исправним ставом и јавним отпором насиљу и спољној принуди, проф. Стеван Врачар је био оно супротстављено друго, стављајући тако до знања и својим прогонитељима и својим недоличним колегама да су се својом слободном одлуком могли одредити и за оно друго, морално исправно решење. Због тога га многи нису волели, јер их је непрестано подсећао на њихову моралну недоличност и карактерну слабост.

Уз то треба додати, поготово данас, да је проф. Стеван Врачар био узор не само личног него и професионалног моралног интегритета и поштења. На испитима је био строг али правичан, и у том погледу нико на њега није могао утицати. Сећам се да се једном појавио из Подгорице његов старији колега, у намери да му представи новопридошлог последипломца, иначе одличног студента, и том приликом, како је то у Црној Гори ред, донео му боцу неког пића. Проф. Стеван Врачар је одбио да прими тај мали знак пажње, а после се сав ојађен вајкао како му се никад до тада, током дуге професорске каријере то није десило. Био је, дакле, Херкул личног поштења.

С таквим човеком ми се данас опраштамо. Својим изузетним поштењем и чврстином свог узорног карактера, он ће нас у нашим мислима увек изнова походити кад год се будемо суочили с тешким моралним искушењима које наш позив наставника и јавног радника носи. А његов оштар испитивачки поглед сигурно ће нас наводити да полажемо рачуна бар пред својом савешћу. Зар има бољег од тога? И за то му слава и хвала.